

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

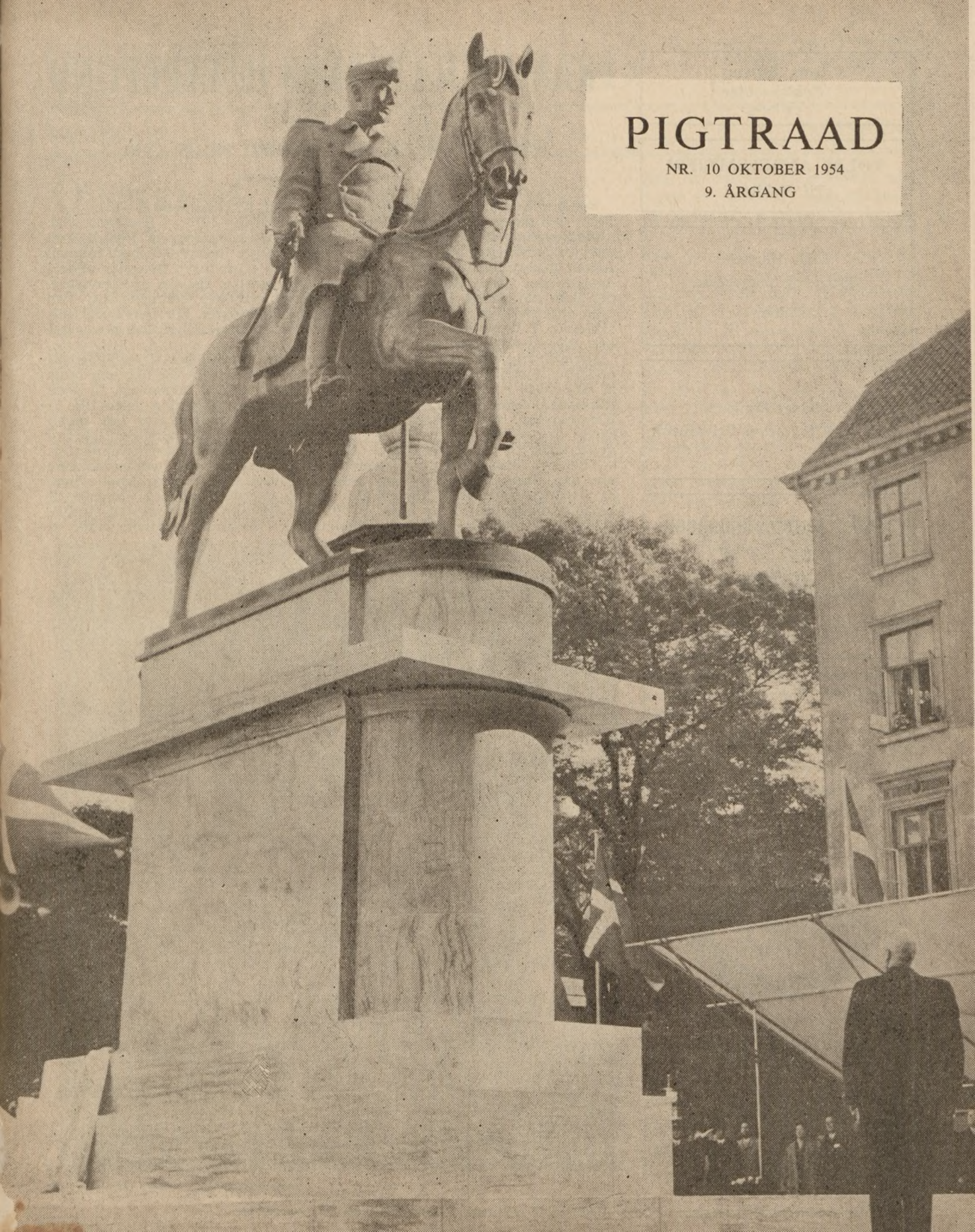
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

NR. 10 OKTOBER 1954

9. ÅRGANG

Jens Jensen
Cyklehandler
Ulfborg

VOLBY ANDELSMEJERI

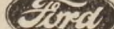
Tlf. Voldby 7

Hads Herreds
Spare- og Laanekasse
Odder

Odder Bank
Filial af A/S Aarhus Privatbank

Odder Automobilhandel

v/ Aage Kreiberg

Aut. Forh.

Tlf. Odder 306 — 307

Østjysk Frøavlerforening

Odder

Johan Christensen

Odder Material- og Farve-
handel

Jørgen Pedersen

Automobilforretning
Viborg

Velkommen i »PALÆ«
Viborg Borger- og Haandværkerforening
Tlf. 881
Niels Bugges Kro & Bækkelund
Pavillonen

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16).
Telf.: Om dagen Minerva 1336 om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.
Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været boddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidste efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører, Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Hørsholm.
Næstformand: Militærattache, Fl. B. Larsen, Stockholm.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh. Charlottenlund, Ordrup 5075.
Sekretær: Tobakshandler Sv. Darling, Hillerød.

Den øvrige bestyrelse:

Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg. Fosmark, Johs., overlærer, Redaktør af Pigtråd. Slagelsegade 9, 2., Kbh. Ø., Øbro 8537. Holt, Paul, seminarieforsøger, cand. mag., Århus. Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus. Johansen, P. A., arkitekt, Bernstoffslunds Allé 80, Charlottenlund. Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense. Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus. Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø. Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus. Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby Skole, Nr. Søby, Fyn. Møller, Poul, fabrikant, Skive. Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense. Olesen, Otto W., boghandler, Randers. Olesen, O., kontorchef, Grønnegade 18 A, Herning. Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg. Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø. Tria 3101. Schmidt, Otto, prokurist, Kolding. Thestrup, K. (M. F.), dommer, Herning. Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

BLADET PIGTRÅD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16) Minerva 1336.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2. sal, København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30—18,30).

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup.

Afløvet til postvæsenet den 15. oktober. Trykt i 17.000 eksemplarer.

Overfaldet på politiet mindet over hele landet

*Mindehøjtidelighed med faneindvielse
i overværelse af kongeparret
og arveprins Knud.*

Den 19. september, på ti års dagen for det tyske overfald på det danske politi gled flagene fra morgenstunden på halv stang over alle politiets bygninger rundt om i landet.

Fra middag flagedes der på hel stang. Der blev nedlagt kranser ved de omkomne politifolks grave og der blev lagt blomster ved mindeplader for de dræbte politifolk. I København lagde rigspolitichef Heide-Jørgensen om formiddagen kran-

se ved politigravene på Bispebjerg kirkegård og i Mindelunden i Ryvangen.

Klokken 11 netop på det tidspunkt, da tyskerne for 10 år siden lod blæse falsk luftalarm for at kunne fange så mange politimænd som muligt, holdtes en kort mindehøjtidelighed i søjlegården på Københavns politigård, hvor der havde indfundet sig et stort antal pårørende til politimænd, der satte livet til under den tyske besættelse.

Politigården den 19. september 1954.

Der var opstillet en æresvagt med faner fra politiets organisationer. Da rådhusets klokke slog 11 tog justitsminister Hækkerup ordet. Han mindede den tyske besættelsesmagts kyniske og brutale aktion mod det danske politi og understregede, at vi danske aldrig vil glemme, hvad der skete den 19. september 1944. Aldrig vil vi glemme den indsats, som navnene på de omkomne taler om. Hele det danske folk står i gæld til disse mænd, og vi føler dyb trang til at takke dem... Et politikor sang til slut »Guds fred med vore døde i Danmarks rosen-gård«, og der blev nedlagt kranser ved mindemuren.

Om eftermiddagen fyldte Buchenwald-klubben Odd-Fellow-Palæets store sal til en smuk og gribende højtidelighed. Den blev ledet af formanden, civiloverbetjent Juulsgård Larsen. Man så bl. a. det flag, som daværende kronprinsesse Ingrid havde sendt det danske politi, og som man under deportationen benyttede ved begravelsen af døde kammerater.

En del af programmet blev bragt i statsradiofonis aftensudsendelse. Kvaliteten af programmet og den fremragende tilrettelæggelse var af en sådan karat, at man udmærket kunne have transmitteret hele samværet i Odd-Fellow-Palæet.

Om aftenen holdt foreningen af politifolk fra den tidligere politivagt på Amalienborg slot, den såkaldte Amalienborg-klub, en mindehøjtidelighed med faneindvielse. Den overværedes af kongeparret, arveprins Knud og prinsesse Elisabeth.

I Roskilde afholdt politiet en højtidelighed i domkirken. Politimester O. Kann indledede med at nedlægge en krans ved kong Christian den X's sarkofag i Christian IX's kapel, og senere holdt politimesteren en mindetale fra koret. Desuden talte sognepræst Kaj Kroon, Himmelev.

De forenede Kulimportører

Telefon 211

Holmens Kanal 5

Telefon 211

(ved siden af Det kgl. Teater)

Oliefyring

Vi kan være Dem behjælpelig med alt
vedrørende anskaffelse af oliefyr.

Brændselolier

Vi har prima CALTEX brændselolier
til villaer, ejendomme, mejerier, industri
og bagerier.

Vi leverer også petroleum og olie i praktiske kander til oliekomfurer

Vi leverer overalt i partier fra
10 hl og opefter

Dansk firma - Dansk kapital
Største salg i Danmark af fast brændsel

J. H. SCHULTZ ^{A/S}

Universitets Bogtrykkeri

NIELS JUELSGADE 12, KØBENHAVN K

National Kasseapparater

Vimmelskiftet 38 København K

Aktieselskabet
Snedkermestrenes
Træ- og Finerskæreri
København

Just Andersen A/S

Gl. Kongevej 3 København V

Aktieselskabet

DAMPSKIBSSELSKABET »HEIMDAL«

Stockholmsgade 55, København

BRØDRENE HENZE

KØBENHAVN

KZ-lejren Dachau er nu mønster-boligkoloni

Med „Red Barnet“ paa inspektion i de tyske flygtningelejre, hvis børn gæster Danmark

Først i september måned afgik en transport paa godt halvandet hundrede flygtningebørn fra Fredericia med kurs mod Ansbach, Würzburg, Augsburg, München og Salzburg, hvor de fordeltes til private hjem eller flygtningelejre.

Børnene kom fra mange egne af Danmark, Sjælland, Fyn, Nord- og Sydjylland. I Fredericia var hele transporten samlet, og sammen med fem tyske Røde Kors-søstre blev den i to hele jernbanevogne indsat i pariserekspressen. Fra Red Barnet medfulgte kun to ledsagere, af børnene kaldt tante Ellinor fra Hjørning og onkel Georg fra Haslev.

I Fredericia var de tre måneders sommerferie i Danmark forbi. De tyske søstre overtog kommandoen med fast hånd og betydelig organisationstalent. Nu kom de små ikke mere på toilettet efter trang, men efter rækkefølge, og vandrationerne svandt ind for ikke at gribe forstyrrende ind i denne rækkefølge. Et par lussinger faldt der også i aftenens løb, helt uvant kost under opholdet i Danmark.

I Hamburg blev de to vogne koblet ind i en sydgående ekspres. Nu sov de fleste af børnene, på sæderne eller på deres papkasser og kuffertyer mellem sæderne.

Tante Ellinor og onkel Georg var blevet budt på mange bolcher i eftermiddagens og aftenens løb, også i hele poser, som dog blev afslået venligt, men bestemt. Hen under aften viste det sig, at flere af børnene alligevel havde set deres snit til at liste en pose ned i tante Ellinors taske, en kostelig gave — og velment, anonym og uden bagtanker.

2000 flygtningebørn paa besøg hvert år

De allerfleste af de 154 børn var såkaldte »ønskebørn«, børn, som bliver geninviteret af deres danske plejeforældre efter det første besøg. Plejeforældrene betaler til gengæld

alle udgifter, fra barnet passerer grænsen. Den øvrige del af rejsen arrangerer og betaler den tyske børneorganisation »Kinderaktion«; men det må tilføjes, at de tyske forbundsbaner bestræber sig for at lette opgaven ved at yde 75 pct. rabat. En børnebillet fra München til Danmark og retur kommer dermed på ca. 25 D-mark. Under disse omstændigheder har det alene i år været muligt for »Kinderaktion« at ekspedere 30 transportere med 60 børn i hver til Danmark og retur. Hvert år besøger over 2000 af Europas flygtningebørn Danmark takket være Red Barnets og »Kinderaktion«s samarbejde.

I 1948 og 1949 havde Red Barnet oprettet store ferielejre for flygtningebørn i Tyskland og Østrig. De arbejdede med organisationens eget mandskab, og noget lignende foregik i Italien og Palæstina. — Siden 1950 er samarbejdet med »Kinderaktion« kommet i stand. I 1950 blev — på initiativ af den tidligere skan-

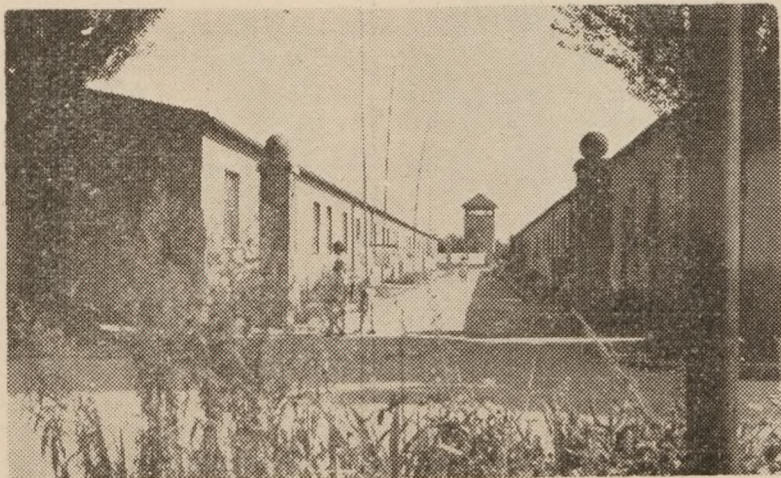
dinaviske gesandt i Venezuela, minister Herrera-Uslar — i Østrig nedsat en komité, der skulle sætte arbejdet i gang og skaffe penge til trængende børns ferierejser til Skandinavien og andre lande, som ville modtage dem. Den administrative leder blev en landflygtig ungarnsk greve, Ladislau von Lonyay, som stadig leder arbejdet i München. Hans flugt fra russerne, som holdt ham tre år i Sibirien, er en fantastisk historie. Den rummer kun det ene lyspunkt, at han nu formentlig udretter et større og bedre arbejde end på noget andet tidspunkt i sit liv.

Flygtningelejrene af meget uens kvalitet

— Arbejdet har varet i fire år, og det vil fortsætte fremover, så længe det er nødvendigt, siger von Lonyay. Alene i fjor kom der over 100.000 flygtninge fra øst. Siden krigen sluttede, er der kommet 1,6 mill. flere børn i Vesttyskland.

— Hvordan lever disse børn i flygtningelejrene? spurgte de danske ledsagere von Lonyay efter afleveringen af størsteparten af børnene i München. Mange triste beretninger er nået hjem til plejeforældrene i Danmark om sammenstuvning og elendige forhold, moralsk og hygiejnisk, om små børn, der i stedet for en ble blev svøbt ind i et groft stykke sækkelærred, om sult og sygdom.

Et besøg i tre flygtningelejre i

En gade i Dachau-lejren med antennemaster til beboernes radioapparater og i baggrunden et vagttårn.

DANSK ELEKTRO*Gyring Nielsen*Kong Georgsvej 5 Kbh. F
C. 14737 Godth. 8741**P. E. Ehrhardt**

Studistræde 5 og 7 Kbhvn. K

DANSK**LYSTRYKPAPIRFABRIK**Tagensvej 9 Kbhvn. N.
C. 12729 Ægir 2987**K. Smollerup**Gl. Kølgevej 243 Tlf. Hv. 506
Alt i fineste Kviekød, Kalvekød
og Flæsk, Hjemmelavet Paalæg**Bækhoj & Co.**

Kompagnistræde 20 Kbh. K

„Det levende Lys“*Asp Holmblad*
Blegdamsvej 104**Axel S. Stangenberg A/S**

Frederiksholms Kanal 4 Kbh.

Domus Optica**CORNELIUS KNUDSEN***Kgl. Hof Instrumentmager &
Optiker*

Købmagergade 15 København

Den nye

SALMONSEN*koster Kr. 176,—**leveres med Kr. 10 i udbetaling
og Kr. 10,— pr. Måned
til samme Pris*Danmarks største og mest mo-
derne eet-binds leksikon ført å
a'jour.

J. H. SCHULTZ

De danske Mejeriers Fællesindkøb**A. m. b. A.**

KØBENHAVN

TUXHAM A/S

Trekronergade 122

København - Valby

Nordisk Oliefy

Jagtvej 101-103

København N.

Tlf. Ægir 2892

A/S LYSBERG, HANSEN & THERP*KGL. HOFLEVERANDØR . KGL. SVENSK HOFLEVERANDØR*
København**Dansk Bølgepap Industri A/S**

Tagensvej 135 . København . Tlf. C. 4111

Københavns Væg- og Gulvfliselager A/S

GL. KONGEVEJ 33

KØBENHAVN V.

A. Stelling*Valgaardsvej 2,
København-Valby***»SIMO« Maskinfabrik**

v/ I. S. Jensen & Co.

DET SCHØNBERGSKE FORLAG

LANDEMÆRKET 3

KØBENHAVN K.

Andersen & Bruuns Fabriker A/S

H. V. Nyholmsvej 24

København F.

Tlf. Fasan 6330

nærheden af München i de følgende dage gav et nogenlunde udtømmende og heldigvis for størstedelen opmuntrende indtryk af forholdene.

Bayerisches Landesamt, det bayerske indenrigsministerium, havde påtaget sig at stille en bil og en ledsager til rådighed, så alle døre kunne gå op for de danske gæster ved inspektionen.

Det blev klart, at lejrene er af højst forskellig kvalitet, således er boligforholdene i den tidligere koncentrationslejr Dachau blevet så ovenud tålelig, at den er avanceret fra betegnelsen Lager, lejr, til Wohnsiedlung, boligkoloni.

Men vi begyndte ved bunden i en anden lejr ved byen Dachau, en tidligere arbejdslejr med 600 indbyggere, hvoraf de 140 har arbejde. — Lejren består af 13 massebarakker og 150 enkeltboliger med et eller to rum og fem med tre rum. Flere familier bor klumpet sammen i et enkelt værelse, og moralen er — siger lejrledelsen — ikke den allerbedste. De 67 børn er fordelt i to skoleklasser, hvor de får undervisning af uddannede lærere, og desuden er en af de elendige afskallede træbarakker, som hele lejren består af, omdannet til børnehave for 50 børn. Børnene er ret velnærede, pæne og rene i tøjet. Det samme kan ikke siges om alle lejrens voksne indbyggere.

Kz-lejren Dachau — nu en mønsterkoloni

I koncentrationslejren Dachau, hvor mange hundredtusinde blev myrdet før og under krigen, boede i den værste tid 40.000 mennesker ad gangen. Dødeligheden var ca. 5000 om måneden, men afgangene opvejedes hele tiden af nye fangers ankomst. Dachau var en af Tysklands mest effektive udryddelseslejre.

Nu er alle Dachau-lejrens træbarakker bygget om og støbt i beton. De er delt op i forholdsvis rummelige enkeltboliger, og der bor kun 2000 mennesker i boligkolonien, som den kaldes. De 350 børn i den skolepligtige alder er delt op i syv klasser i den velindrettede blok, hvor skolen har til

huse. De små sidder og skriver afskrift på deres skifertavler, noget med, at de vil være deres forældre og deres lærer til glæde. Da de danske gæster træder ind i klasseværelset, rejser de små sig og råber i et drævende kor den bayerske hilsen »Grüüüß Gott!«, hils Gud.

Det mest overraskende at erfare i Dachau er, at her bor stadig mange mennesker, der sad i lejren som fanger under krigen. — En af de tidligere fanger, en midaldrende bayersk socialdemokrat, sad her i 1938 og 1939. Så blev han pludselig løsladt med løfte om værre behandling næste gang, SS'erne så ham. Allerede dengang var der 18.000 tyske fanger i lejren. Dachau-lejren blev bygget i 1933 ved Hitlers magtovertagelse, og 3—400.000 tyskere fandt døden her.

Dachaus rædselskabinet bevaret

Nu er en allé af høje popler vokset op i lejrens hovedgade. I deres skygge sidder husmødrene i middagstunden og strikker, mens børnene er i skole og mændene endnu ikke kommet hjem fra arbejde. Inde i barakkerne møder der os velholdte og rene stuer, mætte og velklædte mennesker. Der er sket en ufattelig forandring med kz-lejren Dachau i den sidste halve snes år. De bayerske socialdemokrater har en stor andel i det, siger den tidligere fange.

Men lejren har stadig en bagside. Uden for den mur, der stadig går rundt om lejren, ligger krematorierne med de seks ovne, gaskamrene, ligdepoterne, henrettelsespladser og den indhegnede plads, hvor SS'erne trænede deres sporhunde på de udmattede fanger. Lidt længere borte, oppe på en høj, ligger ca. 30.000 mennesker i en massegrav. De blev aflivet, da amerikanerne nærmede sig Dachau, men man kunne ikke nå at brænde dem. Så måtte egnens bønder transportere ligene derop i hestevogne og grave fællesgraven til dem. Hele dette mareridt ligger i dag som dengang, blot bevogtet af en enkelt amerikansk vagtpost. Enhver har adgang, men man ser ikke ret mange tyskere på disse steder. Dengang det stod på, vidste de ikke noget om det, siger de. Nu interesserer det dem ikke.

Et lille barak-paradis

Den sidste lejr, vi besøger, er Wohnlager Wagenried, en tidligere flyvervarslingsstation. Her bor kun 128 mennesker, hvoraf de 18 er børn, Majoriteten af dem hører til i en enkelt familie. Franz Bendl og hans hustru, der er 44 år, har 20 børn sammen, og de fleste bor stadig hos dem i lejren. Familien har lagt beslag på hele seks værelser i en barak. De blev efter krigen smidt ud af Sudeterland med deres 14 børn. Siden kom der endnu seks,

En af de usle barakker i den tidligere arbejdslejr er nu interimistisk kirke og børnehave

Svend Christensen

Aut. Folkevogn- & Iso Forhandl.
Flensborggade 20 København V

Holte Automobil Central

Nærum og Omegns

Andelsbageri
A. m. b. A.

KØGE

KULFORRETNING A/S

Kählers Teglværk

KORSØR

**A/S Korsør Jernstøberi
og Maskinfabrik**

**Kalundborg
Trælastkompagni A/S**

Kalundborg Mejeri

Sv. Aa. Jensen
Tlf. 159

Thyme & Søn

Kalundborg

Vejløs Bogtrykkeri

Kalundborg

**Meld dig
til**

Hjemmeværnet

A/S NORMEAT LTD.

Bredgade 34

København K

Emil Hjort

Flintholm Allé Kbhvn. F Fasan 62'1 fl. ledn.

HARBOES BRYGGERI

Skælskør

Kjulerup Cementvarefabrik

Tlf. Rejnemark 34

FAXE AUTOLAGER

Chr. Larsen

Tlf. 330 FAXE Tlf. 330

Aktieselskabet

Banken for Faxe og
Omegn

IMPORTKOMPAGNIET

KALUNDBORG A/S

S. P. Jensen & Co.

Kalundborg

Kalundborg

Kul Kompagni

Aktieselskab

N. Jensen's Sønner

Snedkermestre

Kalundborg

Carl Rasmussen

Kalundborg

Tlf. 1000

Johs. Møller Gottlob's Fftf.

Juvelerer — Guldsmed
Tlf. Kalundborg 268

A/S Kristoffer Madsen & Søn

Kalundborg

SKOTØJSFORRETNINGEN

S. P. Rasmussen
v/ K. Vilhelmsen Kalundborg

Søren Bjergmark

Skibby

og den omstændighed har bidraget til, at Franz Bendl er fri for at betale husleje i den halve barak, familien optager. En tid lang var han arbejdsløs og fik 120 mark om måneden i understøttelse. Nu har Bendl fået arbejde på Bayerische Motoren Wercke og hjembringer herfra 440 mark om måneden.

Denne lejr har svømmebassin og er omgivet af mark og skov. Nogle af barakkerne står lejlighedsvis ubeboet, og der er plads nok for

alle. Man kan ikke forestille sig, at børnene her trænger til et rekreationsophold i Danmark. Det gør de heller ikke; og de kommer ikke afsted. — Børnene udvælges af lejrens socialrådgivere, og kun de børn, som behøver det, udvælges. Der er stadig nok at vælge iblandt. Både i de mange lejre og boligkolonier og i mange tusinde flygtninges hjem i byerne.

Nik Bøggild.

KL Sachsenhausen

Journalist J. B. Holmgaard fortæller lejrens historie

Koncentrationslejrene er ingen skamplet, tværtimod er de et kulturens smykke. Her bliver de mislykkede elementer med udsøgt venlighed opdraget til det virkelige liv og nyt-tigt arbejde.
(Frankische Tageszeitung)

II.

De nazistiske koncentrationslejre var inddelt i tre kategorier eller klasser, og KL Sachsenhausen hørte til klasse 1, arbejdslejrene, de lejre, hvor forholdene var mindst dårlige. Til klasse 1 henregnedes SS endvidere Dachau og Neuengamme. KL Buchenwald var oprindeligt i klasse 2, men blev rykket op i klasse 1 den 28. april 1944.

I 2. klasse-lejrene var såvel leve- som arbejdsvilkår strengere. Til disse lejre hørte bl. a. Mauthausen og Flossenbürg. 3. klasse-lejrene var alle tilintetgørelseslejre og kaldtes »knoglemøller«. Til dem regnedes bl. a. Auschwitz, Lublin, Natzweiler og Bergen-Belsen.

Når Sachsenhausens historie skal forsøges fortalt, er det naturligt at opdele den i fem perioder:

1) 1936-37: Opbygningstiden, hvor forholdene var særdeles slette.

2) 1937-39: Konsolideringsperiode med tålelige forhold efter kz-målestok.

3) 1939-42: Katastrofal tilbagegang i levestandarden i de første krigsår.

4) 1942-44: Bedring i forholdene, efter at arbejdskraften fik værdi for krigsindustrien.

5) 1945: Katastrofalt sammenbrud i de sidste måneder.

Indtil krigens udbrud i 1939 var indvånerne i Sachsenhausen næsten udelukkende tyske statsborgere, som af SS inddeltes i følgende kategorier:

Politiske fanger med rød trekant. Hvis en fange påny kom i kz-lejr efter at være løsladt, fik han en rød stribe over den røde trekant.

Kriminelle forbrydere med grøn trekant. Kaldtes BV'er, hvilket ikke betød »Berufsverbrecker«, men »Befristete Vorbeugungshaft«. En grøn trekant med spidsen i vejret eller med et stort S i betød »Sicherungsverwahrter Krimineller«, og disse fanger kaldtes SV'er.

Bibelforskere (Jehovas vidner) med violet trekant.

Asociale med sort trekant. Oprindeligt var den brun, men da det var nazismens farve, gik man over til sort.

Homoseksuelle med rosa trekant. Kaldtes § 175'er.

Jøder med gul trekant over den første trekant, tilsammen dannende en sekskantet stjerne.

Et væld af fangeafmærkninger
Trekantmarkeringerne skulle ikke

tages alt for alvorligt. Kun få procent af de fanger, der bar rød trekant, var virkelige politiske fanger, og blandt de »grønne« kunne findes folk, der efter dansk opfattelse og lov ikke betragtedes som kriminelle.

Der fandtes iøvrigt et utal af andre markeringer, der vekslede gennem årene. En rød stribe udenom den røde trekant betegnede en SAW-mand, hvilket betød arresteret under »Sonderaktion Wehrmacht«, en tidligere værnemagtsoldat, der var anbragt i kz-lejr, som regel på grund af tyveri fra sine kammerater. Tidligere SS-folk kaldtes »Knochenmänner« og gik en overgang i SS-uniform uden distinktioner. Medlemmer af strafkompagniet bar et sort punkt, og »flugtmistænkelige« et rødt punkt. Andre kendetegn betegnede emigranter, æresfanger, sindssyge (armbind med inskriptionen »Blöd«), »raceskændere«, krigsforbrydere, aktionsfanger taget under razziaer og »Arbeitserziehungshäftlinge«.

Efterretningerne om de første år i Sachsenhausen er desværre yderst sparsomme. Opbygningstiden var en hård tid for fangerne og kostede mange menneskeliv. Kommandanten i de første år var Baranowsky, hvis øgenavn var »Firkant« på grund af hans plumpe, klodsede ansigt. Det var Baranowsky, der sagde, »her må ingen le, for den eneste, som ler her, er djævelen, og djævelen det er mig.« Det var også Baranowsky, der udstedte forordningen om, at ingen fanger måtte se på kommandanten eller lejrføreren, og under hans regimente gjaldt bestemmelsen om, at alle fanger under arbejdet skulle bevæge sig i løb. Denne forordning blev først ophævet i 1942. Baranowsky afløstes i 1939 af Hermann Loritz og døde i 1940.

I de første år arbejdede fangerne hverken for SS-virksomheder eller for rustningsindustrien, men selv om fangetallet i Sachsenhausen på det tidspunkt var betydeligt lavere end senere, havde SS langt mere arbejdskraft, end der var brug for,

*Sparekassen
i Nykøbing Falster*

Th. Rasmussen
Nykøbing F.

$\frac{1}{8}$ **Carl Nielsen**
Nykøbing F.

AAGE CLAUSEN
Brogade Tlf. 154 — 1150
Nykøbing F.

KNUD IBSEN
Special Optiker
Nykøbing F.

Møbelhuset
Nykøbing F.

Julius Bernth
Nykøbing F.

Poul E. Boesen
Guld- & Sølvsmed
Nykøbing F. Tlf. 678

*Aktieselskabet
Lolland Falster Kulimport*

JENS ANDERSEN
Nykøbing F.

**Lolland-Falsters
Andelssvineslagteri**
Nykøbing F.

Johs. Aaen
Nykøbing F. Telf. 41

*Lolland Falsters
Industri- og Landbrugsbank
Aktieselskab*

Hans Henriksen & Co. $\frac{1}{8}$
Nykøbing F.

LOLLAND FALSTERS FRØHANDEL $\frac{1}{8}$
Nykøbing F.

A. NIELSEN & CO. $\frac{1}{8}$
Nykøbing F.

Lolland Falsters Autolakereri
NYKØBING F.

Nielsen & Rønne
Reparationsanstalt for elektriske
Maskiner
Nykøbing F.

»MYREN«
Leif B. Christensen
Langgade 21 Tlf. 128
Nykøbing F.

Wilh. Hansen
Ur- & Chronometermager
Store Hedinge Tlf. 28

O. Henrik Pedersen
Tømrermester
Horbelev Tlf. 44

Morten Olsen
Møbelfabrik
Eskildstrup Falster Tlf. 43

Sparekassen for Stubløkøbing og Omegn

EVOLD OLSEN
Manufaktur og Herreekvipering
Eskildstrup

Mans Byg gi'r godt Bryg
Sønderby Bryggeri pr. Borre
Tlf. 2215

Jngemann Christensen
Skræderi Fuglebjerg

Urmager Carl Didericksen
Tlf. Fuglebjerg 117

CARL EV. HANSEN
Morsø Støbegods
Eskildstrup Falster Tlf. 12

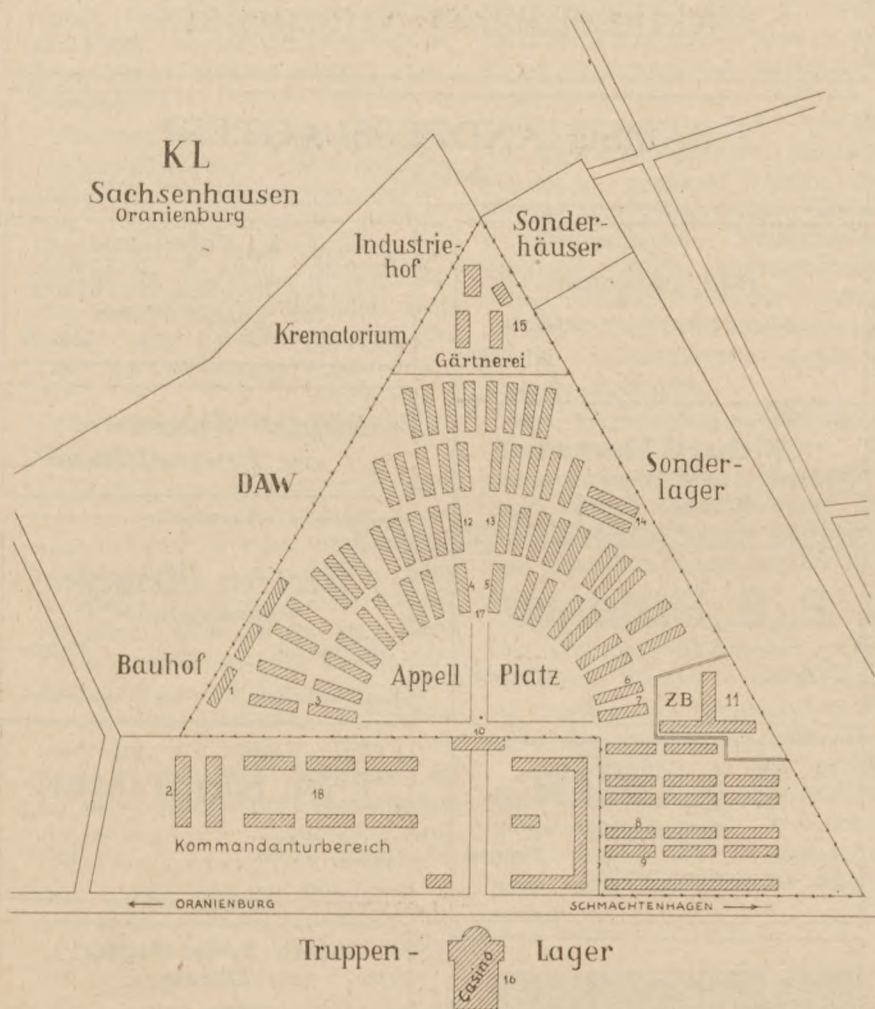
Aarstidens Blomster
Tlf. 87 Ove Riis Fuglebjerg

Fabriken **»HAKA«**
Fuglebjerg

**Urmager og Guldsmed
Rich. Løkkegaard**
Tlf. Fuglebjerg 113

Fuglebjerg Bio
Tlf. 172

Flemstoft Maskinfabrik
H. A. Petersen
pr. Fuglebjerg

1. Sonderbau (bordel). 2. Politisk afdelings foto. 3. Krankenbau. 4. Bad. 5. Kammer (depot). 6. Blok 13 (strafkompagniet). 7. Blok 14 (Karantæneblok). 8 og 9. Falskmønterværkstedet. 10. Turm A (Hovedbygningen). 11. Zellenbau (Bunker). 12. Vaskeri. 13. Køkken. 14. Politisk afdeling og aflusning. 15. Gartneri. 16. SS-Cassino. 17. Galgen. 19. Kommandanturumraade.

hvorfor man lod fangerne gå til grunde.

En særlig »ståkommando«

Som et eksempel på, hvorledes SS »beskæftigede« fangerne, kan nævnes den i juni 1938 oprettede »ståkommando«, hvis forarbejder var den berygtede fange Böhm, et af de mest afstumpede og sadistiske elementer i Sachsenhausens historie.

1500 fanger stod presset sammen som sild i en tønde i en af barakernes sovesale fra 6 morgen til 12 middag og igen fra kl. 13 til aften-

appellen. For at tiden ikke skulle blive for lang for dem, »opmuntrede« Böhm dem med sin egeknippel. Mange døde af udmattelse eller efter frygtelige mishandlinger.

»Ståkommandoen« bestod hovedsageligt af fanger, der var taget ved den nazistiske aktion i juni 1938 mod de »asociale«. Under denne aktion arresteredes alle »arbejdsu villige«, vagabonder og landstrygere, zigøjnere, bookmakere, drukkenbolte, alfonser og invalider, og naturligvis var der mange imellem, der helt uforskyldt kom i kz-lejr, bl. a. kunstmalere og musikere.

Mange zigøjnere, der var dekoreret med jernkorset for deres deltagelse i den første verdenskrig, og som levede et normalt borgerligt liv, blev også ofre for juni-aktionen og døde i ståkommandoen.

Nazisterne kaldte disse mennesker for »nationens affaldsbunke« og denne betegnelse var ikke helt ved siden af for fleres vedkommende, hvilket naturligvis ikke retfærdiggjorde aktionen.

Forarbejderen i »Stehkommando« Böhm »avancerede« senere til forarbejder for krematoriet. Han døde af plettyfus i »Zellenbau« og efterlod sig ved sin død en margarinekasse, fuld af guldtænder.

Særligt krematorium fra 1939

I Sachsenhausens første år fandtes der intet krematorium i lejren. I efteråret 1939 modtog lejren imidlertid fire transportable ovne til forbrænding af lig. De anbragtes bag ved Holzplatz på Industriebau og var begyndelsen til det senere krematorium.

Disse ovne ankom samtidig med, at de første større transporter af udenlandske fanger ankom til Sachsenhausen.

På Sct. Wenzeldagen i 1939 havde studenterne i Prag lagt blomster på de czekiske nationalheltes grave, hvilket gjorde de tyske besættelsesmyndigheder vanvittige af raseri. Svaret blev lukning af Prags universitet og arrestation af ca. 1800 studenter, lærere og professorer, næsten hele den åndelige elite i Tjsekoslovakiet. Få dage senere marcherede de ind ad portene til kz-lejrene Dachau, Buchenwald og Sachsenhausen.

Til Sachsenhausen ankom 1100 studenter fra Prag den 18. november 1939. Mange af dem havde man end ikke givet tid til at klæde sig på. De arriverede i nattøj og tøfler, nogle endog barfodede.

Studenterne fik en brutal modtagelse. Som repræsentanter for den hadede intelligens mødtes de med særlig antipati af såvel SS som de kriminelle forarbejdere. I vinteren 1939-40 døde mange af dem. SS-erne »morede« sig med at lade stu-

HERREMAGASINET

C. H. Mortensen
Tranebjerg - Samsø

L. Rasmussen

Tlf. 1 Ballen pr. Samsø

J. P. Mogensen & Co.

Tlf. 310 Ballen pr. Kolby

Louis Jensen

Bagermester
Brundby Samsø Tlf. 53 B

JOHAN SØRENSEN

Bagermester
Kolby Samsø

Bernhardt Jensen

Sadelmager- og Møbelforretning
Tranebjerg Samsø

Chr. Gulbrandsen

Ørby Bageri
Samsø

Ørby Brugsforening

pr. Kolby
Tlf. Tranebjerg 89

CLEMEN HANSEN

Kolonial - Isenkram
Kul - Korn - Foderstof - Trælast
Nordby Samsø

R. M. Fabricius

Pilemark - Samsø

Når De skal købe
armbåndsøre da husk navnet
»BENDO«

Schweizerfabrikat til den
populære pris
Fås kun hos
»TEMPUSURMAGEREN«

Højrup A/Mejeri

Brænderup St.

Aktieselskabet Samsø Bank**SAMSØ ANDELSSLAGTERI**

BALLEN

Johs. Sørensen

Kød- og Paalægsforretning
Ballen Tlf. 320

Richard Thiesen

Tømrer- og Snedkerforretning
Brundby Samsø

P. S. Pedersen

Ballen Samsø

G. HANSEN

Skibsbygger
Ballen Samsø
Tlf. Tranebjerg 660 B

**Ørby Cykle- og
Radioforretning**

Ørby pr. Kolby Kaas
Samsø

Onsbjerg**Cykleforretning**

C. V. Hansen & Søn
Samsø

J. L. Fabricius

Inspektør c. D. F. D. Livsfor-
sikr. A/S HAFNIA Forsikrings
A/S Danske Phønix
Brundby Samsø Tlf. 53

**Samsø Spare-
og Laanekasse****Morten Kæmpe**

Handelsgartner
Tranebjerg Samsø

J. M. Mouritsen

Kolby Kaas Samsø

**Samsø Andelsslagteri's
Udsalg
Pillemark****J. J. Jensen**

Murermester
Tranebjerg Samsø

NIELS FLINCH

Tranebjerg Samsø

Tlf. 56

Mads Albertsen

Kolonial & Skibshandel
Brogade Ærøskøbing Tlf. 40

J. Foldager Larsen

Svendborg

Chr. J. Hey

Vestergade 5 ODENSE

**Banken for Ringe
og Omegn**

denterne begrave hverandre i sne på appelpladsen med det resultat, at mange døde af forfrysninger. De var klædt i tyndt drejlstøj, og de fleste havde hverken sokker eller fodlapper.

Kommandanten, Hermann Loritz, der tidligere havde været i Esterwegen og Dachau, og som residerede i Sachsenhausen fra 1939 til 1942, hadede de unge czeker og var hele tiden på nakken af dem. En stor part af studenterne blev dog løsladt igen, men mange mistede livet eller sad i lejren til befrielsen.

Czekerne arbejdede dygtigt illegalt

De czekiske studenter vandt hurtigt ry i Sachsenhausen for deres gode opførsel og deres fortræffelige kammeratskab. De var ikke, som nazisterne og de kriminelle troede, forkælede mors sønner, og efterhånden rykkede de op i gode stillinger i lejren. Mange fanger står i stor taknemlighedsgæld til czekiske studenter, der udførte illegalt arbejde i »Politische Abteilung« og på revieret, hvor flere stud. med'er fik beskæftigelse. Studenterne dannede iøvrigt sangkor, der underholdt med gamle slaviske folkeviser og liturgiske sange, og en strygekvartet hørte til en af de første former for fangeunderholdning i lejren.

De første polakker kom også til Sachsenhausen i 1939. Efter at Tyskland havde nedmejet Polen i krigen, samlede nazisterne professorerne, docenterne og studenterne ved universitet i Krakau til et møde i universitets aula. Da aulaen var fyldt, blev dørene lukkede, og samtlige medlemmer af lærerkorpset blev arresteret og ført til Sachsenhausen, hvortil de ankom i begyndelsen af december 1939. Den første transport var på 60 personer. Mange af professorerne var æresdoktorer ved tyske universiteter.

Den polske intelligens skulle udryddes

Dødeligheden blandt dem var stor. En fjerdedel af lærerkorpset ved Krakau universitet døde i Sachsenhausen af sult, kulde og unen-

neskelig behandling. Tyskerne ønskede at udrydde den polske intelligens og gik grundigt til værks. Af uforklarlige grunde blev de fleste af de overlevende løsladt i februar 1940,

Blandt de, der mistede livet under eller efter opholdet i Sachsenhausen, var professor i geologi Jan Navak, astronomen Wilk, professor i litteraturhistorie Koiaczkowski, agronomen Wiodek, universitetssekretær Ottmann, professor i økonomi Heydel og præsidenten for det polske videnskabernes akademi Thadeus Kowalski.

Den 9. november lod SS 33 polakker træde an ved porten. De fik ordre til at trække tøjet af og fugte panden. Derefter skrev SS'erne fangernes numre på panden med blækstift, hvorpå de blev myrdet.

Ved krigens begyndelse i 1939 blev samtlige bibelforskere i Sachsenhausen opfordret til at melde sig frivilligt til værnemagten. For hver, der vægrede sig, skød SS ti.

Ved slutningen af den periode, der er omtalt i denne artikel, var fangebestanden i KL Sachsenhausen (1. januar 1940) ca. 8300, hvoraf noget under halvdelen var politiske fanger.

I september 1939 var de fortløbende fangenumre i lejren nået op på 14.000, den 17. oktober 1939 indleveredes nr. 15.735, og omkring årsskiftet var man nået op på 24.000, hvoraf altså 8.300 levede.

De første år i lejrens historie lå dødeligheden på op til 30 pr. dag, som regel dog mindre. I januar 1940 døde 702 fanger, og fra december 1939 til maj 1940 var antallet af døde i Sachsenhausen 2935. 16 pct. heraf var jøder.

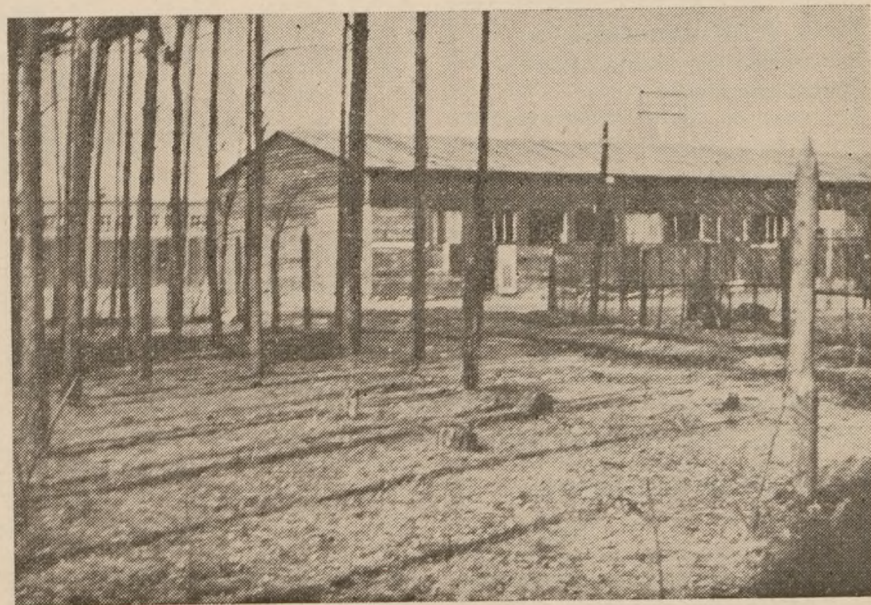
(fortsættes).

Gode venner

Er der nogle, der vil samle frimærker af alle slags og gamle breve? Er der nogle firmaer, der vil samle i stødet for at smide dem væk? Jeg beder derfor om at de vil samle sammen og sende mig disse, da jeg er uarbejdsdygtig efter ulykkestilfælde og år efter 1943 til nu. Jeg beder derfor, om I alle vil samle sammen til mig, både lidt og meget glæder mig.

*Dn. 74306 fra Sachsenhausen
(Den døde)*

*Edvard Christensen
Solvang 10 — Kolding*

En af barakkerne i Sachsenhausen, som den ser ud idag. Hele lejren er stadig intakt og kan betragtes, når man rejser med jernbanen fra Neustrelitz til Berlin.

JENNI GASKOMFUR

Vester Aaby
Tlf. V. Skerninge 335

Motorfabriken

»Ideal« 1/s

Fjellebroen Ulbølle St.

Haandværker
Sparekassen

Assens

A/S ASSENSKORN

A/s Langeskov
Handelshus

Tlf. Langeskov 42

I. Frandsen's

Mørtel- og Betonfabrikker
Tlf. Langeskov 138
Tlf. Kerteminde 738
Giro 17477

N. C. MEYER

Guldsmed
Rudkøbing

Brdr. Barchager

Manufaktur
Rudkøbing Tlf. 34

Thor Callesen

Tlf. 165 Rudkøbing

LANGELANDSKORN A/S

Rudkøbing

Faaborg Andels Svineslagteri

Horne Trælsthhandel & Møbelfabrik

HORNE FYN

TLF. HORNE 5

Aktieselskabet

ASSENS BANK

ASSENS OG OMEGNS

Spare- og Laanekasse

Haarby Ketcherfabrik

P. Klüver . Telefon 276

A/S H. C. CHRISTENSEN's Staalskibsværft af 1949

MARSTAL

Ærøskøbing Spare- og Laanekasse

Oprettet 16. april 1820

Spare- og Laanekassen i Marstal

H. Fich's Eftf.

Kolonial og Skibsproviantering
Tlf. Marstal 63 Giro 13527

Marstal Kulimport

Johs. Hay

1/s Vald. Jørgensens
GULDSMEDIE

Rudkøbing

Tlf. 119

Motorfabriken »MARSTAL«

Aage Hansen
Tlf. 219 Marstal Privat 315

Leths Blomster

Tlf. 80 Rudkøbing

C. Kaalund

Th. Halvorsens Eftf.

TLF. 20 . RUDKØBING . TLF. 345

Aktieselskabet
Langelands Bank

JENS HANSEN

v/ Roar Hansen
Ærøskøbing Tlf. 55

Formanden for K.H. runder de 60

Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Horsens, fyldte 60 år torsdag den 7. oktober. Konsul Dahl er søn af af-

døde sognepræst N. F. S. Dahl ved Klosterkirken i Horsens. Han er student fra Sorø Akademi og cand. ur. Efter nogle ungdomsår i Hoved-

staden slog han sig i 1934 ned i Horsens, hvor han siden har virket som sagfører og i sin fritid arbejdet for sine interesser, hvoriblandt arbejdet for danskheden i Sydslesvig og fransk kultur altid har spillet en hovedrolle. Under besættelsen var han i forreste række indenfor modstandsbevægelsen i Horsens, og det førte ham i lighed med broderen, Klostersogns nuværende sognepræst Age Dahl, i tysk koncentrationslejr. Efter besættelsens ophør var han ledende i arbejdet for at samle tidligere koncentrationslejr-fanger, og i dag er han formand for »Kammeraternes Hjælpefond«. Han har været medlem af Horsens byråd, indvalgt af Det konservative Folkeparti, og er fransk konsul i Horsens.

den fejlagtige påstand er fremkommet. Hvis han ikke har det nødvendige materiale til rådighed, stiller vi det gerne til disposition.

Det skal yderligere anføres, at komiteen har valgt både sit og sit blads navn netop med henblik på dette som nogen centralt: I begge navne står MOD TYSK GENOPRUSTNING. I modsat fald havde stået MOD VESTTYSK GENOPRUSTNING, og det gør der ikke.

Der har aldrig mellem komiteens ikke-kommunistiske og kommunistiske medlemmer været strid om komiteens arbejdsmål. Der bestod fra første dag og består fremdeles fuld enighed mellem dens medlemmer om, at der skal protesteres mod tysk genoprustning, ligegyldigt fra hvilken side den kommer eller befordres. Dette var og er arbejdsgrundlaget, og det vil bestå, så længe komiteen består. Hitler hentede sine kreaturer fra alle tyske egne.

For at begrunde sin påstand om, at komiteens ikke-kommunistiske medlemmer går kommunismens ærinde, citerer forfatteren Lenins værker i stride strømme. Men i samtlige anførte citater står i grunden kun dette, at Lenin pålægger de russiske socialister (kommunister) at regne med en krig, der vil blive påført dem af den kapitalistiske verden. Videre citeres Stalin (der igen citerer Lenin), og Stalin forklarer alt folket, at krig mod de kapitalistiske lande er uundgåelig, men må udskydes. *Enten* til den proletariske revolution modnes i Europa, *eller* til kolonirevolutionerne tilspidses, *eller* til de kapitalistiske lande bekriger hinanden om delingen af deres kolonier. Derfor, siger Stalin, er opretholdelse af fredelige forbindelser med de kapitalistiske lande en tvingende nødvendig opgave for os. Grundlaget for vore forbindelser med kapitalistiske lande består i at tillade samtidig eksistens af to modstridende systemer.

Begge kommunismens store læremestre og planlæggere taler altså i disse citater om påført krig, om en krig, der af den ene eller anden grund startes i vestlandene eller

Grundlaget for modstanden mod tysk genoprustning

I »Pigtråd«s august-nummer, side 197 ff., stod en artikel, underskrevet F-k, hvilken signatur formentlig dækker bladets redaktør, overlærer Johs. Fosmark. Stedvis forekom den uklar, men dens hovedsynspunkt var dette, at Modstandsbevægelsens Initiativkomité mod tysk genoprustning tjener kommunismens sag. Dog må man, siger forfatteren ikke uden videre råbe kommunister efter disse gamle kammerater fra modstandskampen, thi det er en for billig måde at komme om ved sagen på, da der imellem dem er danske med sympati for de mange sydslesvigere, som ikke igen ønsker at se deres sønner falde under tyske faner, konservative, der frygter den tyske kadaverdisciplin, når tyskerne igen får våben, og endeligt radikalt-pacifistisk indstillede, som i militærspørgsmål er doktrinære, og som man derfor ikke kan diskutere med. Artiklens konklusion er, at disse tre grupper i komiteen arbejder sammen med kommunister og derved vandrer i kommunismens ærinde.

Denne sidste opfattelse understreges ved en efter »Pigtråd«s forhold meget stærkt opsat tre-

spaltet overskrift, som sagde (ordret): MODSTANDSBEVÆGELSENS INITIATIVKOMITE MOD TYSK GENOPRUSTNING ER EN MANØVRE, DER TJENER KOMMUNISTISK INTERESSE.

Som underrubrik stod (ligeledes ordret): MAN RÅBER HØJT I PROTEST MOD VESTTYSKLANDS OPRUSTNING, MEN FORTIER, AT OPRUSTNINGEN ER FULDBYRDET I ØSTTYSKLAND.

Den tænksomme læser vil se, at der består en forskel mellem artiklens hovedoverskrift og dens tekst i hvert fald tendensmæssigt, og det er blidt sagt uheldigt. Men adskiligt værre bliver det, fordi underrubriken må give læseren det indtryk, at komiteen larmer mod vesttysk genoprustning, men er ligeglad med østtysk genoprustning, og dette er helt forkert. Af det blad, som komiteen månedligt udsender, og af de erklæringer, som i tidens løb er udsendt fra den offentligt, fremgår, at komiteen igen og igen har protesteret ikke alene mod vesttysk, men også mod østtysk genoprustning, og det vil artiklens forfatter — ved gennemlæsning deraf — sikkert indrømme, hvilket vi beder ham gøre her i »Pigtråd«, hvor

Nordfyns Maskinfabrik
Chr. A. Scheby & Søn
Bogense

Spare og Laanekassen
for
Bogense og Omegen

A/S G. V. Larsens Eftf.
Bogense

Benjamin Levin

Sydfyns Korn og
Foderstofforretning A/s
Faaborg

**FAABORG
TØMMERHANDEL A/S**

Aktieselsskabet
Faaborg Kulkompagni

**Svendborg Badstue
og Svømmehal**

Svendborg

Sparekassen
for Svendborg og Omegn

MARGARINEFABRIKKEN
»Dana«
Nr. Aaby St.
L. M. SØRENSEN
Nørre Aaby

J. J. Larsen A/s
Faaborg

Faaborg Spare og Laanekasse

Krongebrogaarden

Tlf. 360
Middelfart

Danmarks skønnest beliggende Udflugtssted

A/S DANSK CYKLEVÆRK
»Grand«

NR. AABY

Vends m. fl. Herreders
Landbo Spare- og
Laanekasse
Middelfart

Branddirektør, Arkitekt m. d. a.
Robert Weiis Tønnesen
Adlerhusvej 21 Middelfart
Tlf. 798 og 247 Girokonto 74301

Middelfart Bogtrykkeri
v/ Svend Mortensen
Østergade 29 Tlf. 377
Middelfart

Trikohl Renseriet
Tlf. 955 Havneg. 14 Nykøb. M.

A/S C. O. JENSEN
Maskinfabrik
Brovst

A. C. Hansen
Telf. 10 — 11 Middelfart

H. Anderson
Vognmand
Horne Fyn

NIELS ISAKSEN

FAABORG

Maskinfabriken »ARGOS«
v/ Th. Jørgensen
Havnen Faaborg Tlf. 489

Faaborg Pottemageri
P. Seidelin jun.
Tlf. 126 Torvet 9 Faaborg

Aktieselsskabet
Nyfa Gummi

Hårby Fyr
Teknisk Gummi efter opgave

E. OLESEN
Urmager & Guldsmed
Haarby Tlf. 17

**ASSENS
AUTOMOBILHANDEL**
Henrik Petersen

disses kolonier på grund af socialt eller økonomisk pres eller på grund af begge dele. Ingen af dem taler om en russisk aggressionsskrig som mulighed eller program.

Men hvis Lenins og Stalins grundlag for bedømmelsen af verdensudviklingen slår fejl, hvis det lykkes den vestlige verden hjemme og i kolonilandene at afvikle disse spændinger, som kunne føre til krigs opståen, hvis krigen derfor — mod Lenins og Stalins synspunkt på området — ikke kommer, hvad så? Ja, så er det i hvert fald logik, at kommunismens planlæggere må anlægge en ny politik på området, fordi den gamles grundlag svigtede.

Man kan over for dette sige, at det kan jo være, at russerne alligevel vil krig. Men man kan ikke anvende de benyttede citater som bevis for, at de vil det, for det står ikke i disse citater.

Hvis russerne altså ikke har andre og dårligere hensigter, end disse citater viser, skal vi ikke beklage os, så er der endnu en rimelig mulighed for at undgå den menneskehedens katastrofe, som den tredie verdenskrig ville være. Forudsat at vi i den vestlige verden ordner vore forhold. Man kan pege på faren ved det vældige russiske militærapparat, men ikke uden at indrømme, at også den vestlige verdens store militærapparat er en fare.

Vedrørende komiteens tilblivelse og arbejde endnu dette:

Da NATO oprettedes i 1949 hed det, at denne organisation i daværende skikkelse i sig selv var tilstrækkelig til at sikre den vestlige verden mod aggression fra øst. I tillid til dette og under fagforeningsledernes frygt for at komme til at dele skæbne med deres tjekoslovakiske kolleger, brød det danske socialdemokrati med sin traditionelle linje i militærpolitik og svingede over på NATOs oprustningslinje. Dermed var den danske NATO-front skabt. Siden kom udvidelserne af NATO-pagten med Tyrkiet og Grækenland, Franco-Spanien listet ind ad en bagdør,

og så Europahær-planen med stiperet krav om 12 vesttyske divisioner. Det må da vist stå klart, at selv om NATOs militære ledelse i dag er tilfreds med disse 12 divisioner, vil tilfredsheden ikke vare længer, end til 12 østtyske er opstillet. Tvivler nogen om, at de bliver det? Ved udbygningen af det østtyske »Volkspolizei« er Østtyskland jo længst god på vej, og når det er sket, kommer NATOs militærledelse selvfølgelig med krav om nye vesttyske divisioner, hvorefter nye østtyske følger, altså militærskruen uden ende.

Resultatet må blive en formidabel tysk militærstyrke. I to afdelinger ganske vist, men alligevel tysk. En styrke, der i løbet af få år vil få dusinet af amerikanske, britiske og franske divisioner på vesttysk jord til at ligne ingenting. Og til at få dem ud. Det må heller ikke glemmes, at for tyskerne både i Vesttyskland og i Østtyskland er kravet over alle andre krav stadig genforening, hvilket er naturligt. Uanset hvem, der i en given situation kan få et genforenet Tysklands militære styrker spændt for sin vogn — være sig øst eller vest —, kan de let blive så stærke, at den part, for hvem det lykkes, i kraft af dem har den udslaggivende faktor. Vi ønsker, at ingen af parterne på noget tidspunkt kommer til at råde over denne faktor, og endnu mindre at denne faktor bliver så stærk, at det bliver prøjserånden, som atter behersker Europa eller dele deraf. Derfor er vi imod både vesttysk og østtysk oprustning. Vi tror ikke på civilisationens march med Fritz under armen som andet end dens dødsmarch. Og den vil vi ikke med på.

Derfor arbejder vi.

Viggo Knudsen, Redaktør
R. Prytz, Landsretssagfører

Det forbavser mig ikke, at der foreligger en indsigelse mod min artikel om det arbejde, som visse modstandsfolk udfører for at skabe en stemning mod Vesttysklands oprustning. Det har blot forbavset mig, at indsigelsen har ladet vente så længe på sig.

Deres arbejde er i sig selv tiltalende, men uden forståelse af problemet om den samlede verdenssituation og det ændrede billede siden 1945.

Jeg ser ikke gerne en vesttysk oprustning. Den kan blive farlig for os, men den er en uundgæelig nødvendighed, ikke mindst, fordi oprustningen allerede er foretaget i Østtyskland.

Sagen må naturligvis ses under perspektivet af den 3. verdenskrig, som vi alle ængstes for. Kommer den — og det ske sent, og helst ikke — ville situationen være den, at vi måtte kæmpe for at forsvare Tyskland, og sagen ville dermed være så urimelig, som den overhovedet kunne blive.

Vi står overfor valget mellem to onder, og i en sådan situation vælger man det onde, man tror, er det mindste.

Siden denne diskussion rejstes har statsradiofonien bragt en stor udsendelse om forholdet. Mon ikke denne drøftelse har klaret begreberne for mange. Hovedsynspunkterne blandt flertallet af deltagerne i radiodebatten lå på linje med de synspunkter, jeg fremførte i min oprindelige artikel.

JOHS. FOSMARK.

K. H.'s bestyrelse om Bernadotte-monumentet

I anledning af drøftelserne omkring rejsningen af et monument for greve Folke Bernadotte, ønsker bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpesfond, samlet til årsmøde i København den 9. oktober, at udtale, at vi i hele vort arbejde føler os på linje med grevens humanitære indstilling.

Det er os magtpåliggende at udtale, at vi ønsker rejst et monument af høj kunstnerisk karat i taknemmelighed over for danske koncentrationslejrfangere befrier.

Vi stiller et direkte krav om, at monumentet rejses snarest muligt, da vejforlægningen nu ikke længere frembyder nogen hindring.

Svend Henriksen
Urmager & Guldsmed
Aakirkeby

J. M. G. Kofoed
Nymølle
Nexø

O. Erichsen & Søn
Tlf. Nexø 81

Hele Familien
velklædt paa Konto
— Bolette —
Antonigade 5 Rønne

Bornholms Møbelfabrik
Johs. Sorth
Nexø

Rø Savværk & Trælasthandel
A. Hansen
Tlf. Rø 100

Sparekassen
for
Christiansfeld og Omegn

A/s Nicolai Outzen
Christiansfeld

Fr. Martin
Bog- og Offsettrykkeri
Bogbinderi
Christiansfeld

Den mest velmagende
Sennep ør
Alfa SENNEP
A/S ALFA . VEJEN

Bornholms Valsemølle A/s
AAKIRKEBY

I. S. Kjærgaard
ved Ernst Kjærgaard . Nexø Tlf. 36 & 336

Nexø & Omegns Pakhusforening

A/S Michael Andersen & Søn
Bornholmsk Keramik Rønne

Bornholms Spare og Laanekasse
Rønne

L. HJORTH'S
Terracotta - Fabrik
Rønne

Christiansfeld Tømmerhandel
TRÆLAST - BYGNINGSARTIKLER - STØBEGODS . TLF. 180

Hans A. Petersen
Teglværksejer Nybølner pr. Broager

N. A. Juhl Jørgensen
Ure - Guld - Sølv
Tlf. 127 Christiansfeld

Chr. Hansen A/S
Broager
Manufaktur — Konfektion
Byens førende Forretning

Jørgen Kryhlmand
Tlf. 9271 Bov pr. Padborg

Chr. Iversen
Skotøjsforretningen
Broager Telefon 20

L. Hansen
Bageri og Konditori
Bevtoft Tlf. 44134

**Rødding Korn- og
Foderstofforretning A/S**

**Bevtoft
Andelsmejeri**

Mittag & Feddersen
Murermestre
Rødding

RASKE KAMMERATER INDBYDER deres skadelidte kammerater med kone til

3 DAGES STÆVNE

i marts 1955 i København.

I dette efterår afholdes en FOREDRAGSRÆKKE emne: **10 år efter** ved Ark. H. Kornbeck, Kammeraternes Hjælpefond.

Der vises TONEFILMEN

HJEMKOMSTEN

fra de tyske koncentrationslejre, velvilligst udlånt af den Amerikanske Ambassade, København. — Filmen omhandler befrielsen af fangerne fra de tyske k. z. lejre og begivenheder i forbindelse hermed. (Filmen er forbudt for børn).

Udover udgifter til sal, annonce og månedskort til statsbanerne er alle andre ydelser gratis.

De ved foredragsrækken indkomne midler går ubeskåret til rejseudgifter, ophold m. v. for stævnets hædersgæster: vore skadelidte kammerater, der også indbydes gratis til nedennævnte foredrag.

Adgang til foredraget har alle — såfremt de var gode danske — for 10 år siden.

Billetpris: Aldeles efter behag — betales ved UD-GANGEN.

Søndag d. 17. okt. i Herning

Onsdag d. 20.

Torsdag d. 21.

Fredag d. 22.

Lørdag d. 23.

4 foredrag
i Sydslesvig

Onsdag d. 27. okt. i Esbjerg

Søndag d. 31. okt. i Sorø

Tirsdag d. 2. Nov. i Horsens

Onsdag d. 3. Nov. i Vejle

Mandag d. 8. Nov. i Hillerød

Onsdag d. 10. Nov. i Aalborg

Fredag d. 12. Nov. i Skive.

Hvis kammerater, foreninger, organisationer el. lign. er interesseret i, at foredragsaften med film afholdes i **deres** by er følgende dage ledige, idet jeg af hensyn til fondens kontorarbejde m. v. skal være i København på de data, der **ikke** er nævnt.

Mandag d. 18/10 - Tirsdag d. 19/10
begge dage helst i Jylland. Søndag d. 24/10 - Torsdag d. 28/10
Fredag d. 29/10 - Lørdag d. 30/10
Torsdag d. 4/11 - Fredag d. 5/11
Lørdag d. 6/11 - Torsdag d. 11/11
og dagene efter d. 12/11.

Bestilling på foredrag eller forespørgsel herom sendes til fondens kontor, St. Kannikestræde 10, hurtigst muligt.

Venlig hilsen
H. Kornbeck

★

Elselskabet

E. A. S. V.

SKÆRBÆK

Niels Brandt

Rute- og Turistkørsel

Tlf. 51347

Skærbæk

Skærbæk Biograf

Tlf. 51225

Løgumkloster Bank

Aktieselskab

A/S Th. Wessel & Vett

MAGASIN DU NORD

Ehm. Bendesen

Skærbæk

KEMIKOHL-RENSERIET

Skolegade 14

Skærbæk

Købmand

H. BLAABJERG

Løgumkloster

Tlf. 95

Giro 8211

Spare- og Laanekassen
for Skærbæk og Omegn

Johs. Nielsen

Malermester

Østergade 27

Tønder

Købmand

Conrad Langwadt

Tlf. 32

Løgumkloster

J. N. Jepsen

Bøger - Papir - Musik

Tønder

Tlf. 22341

Damehuset

Indeh. H. Friis

Tønder

Tlf. 21478

Blenners

Dampvaskeri

Tlf. 22258

Tønder

HANS OUTZEN

Møbelmagasin

Vestergade 37

Tønder

Jørgen Fischer

Rutebilejer

Leos Allé 16 Tønder Tlf. 21251

Blenners

Dampvaskeri

Tlf. 22258

Tønder

Jacob Sundbæk Johansen

Entreprenør

Ribelandsvej

Tønder

Tlf. 21482

S. A. JESSING

Spedition

Krusaa Padborg

Sønderjydske Kvinders
Hjemmearbejde

*Protector: Hendes Majestæt
Dronning Ingrid*

Vestergade 9 Tønder Tlf. 22280

Hotel - pension

KRUSÅGÅRD

Kruså pr. Padborg . Tlf. 9557

Hans Nielsen

Bagermester

Padborg

Tlf. 334

International Transport

H. P. Therkelsen

Krusaa

Tlf. 9454

BERGIS

når det gælder FOTO
Nørregade 8

Padborg

Peter J. Fleggaard

Købmand

Tlf. 223

Padborg

Spare- og Laanekassen
for
Tinglev og omliggende Sogne

Douls Møbler

v/ Snedkermester P. Madsen
Padborg

Første og sidste spisested i

Danmark

Jernbanerestaurationen

C. Carøe Ravn

Padborg

Henry Christiansen

Tømmerhandel

Haderslev

Tlf. 22541

Løndon Magasinet

Fredericia

RESTING

Vagn Resting
Fredericia

Ejnar Rasmussens Bogtrykkeri

Sjællandsgade 55 Tlf. 1026
Fredericia

S. Nielsen

Skofabrik
Fredericia

S. M. Andersen

Fredericia

N. C. Overgaard

Aut. Elektro Installatør
Prinsessegade 36 Tlf. 236

Gabriel

Fredericia

**A/S Carl Hansen's
Rutebiler**

Vejle

A/S VEJLE

MÆLKECOMPAGNI

1/2 Brdr. Brincker

Grejsdal Hammerværk
Grejsdal

J. Steffensen

Kolonial — Tobak
Strandvejen 30 Struer

**JUNGS
BOGHANDEL**

STEPHAN AGGER Skive

C. B. HANSEN

Møbeetablissement

Fredericia

Aktieselskabet

De Danske Bomuldsspinderier

Vejle

Fællesbageriet A/S

Kongensgade 31

Fredericia

Tlf. 602

NICOLAI HANSEN

Fredericia

Skotøjsforretning

Tlf. 486

Horsens

Landbobank A/S

C. F. Christensens

CONDITORI
Tlf. Vejle 425 & 468

De fleste gaar til

I.C.

I.C. I.C. I.C. I.C.

SØRENSEN

Arbejdernes

Fællesbageri A/S

HORSSENS

Th. Vittrup's

Uldvare- og Tæppefabrik A/S
Vejle

Tage Petersen Boligmontering

Paladsteatrets Passage Tlf. 2300
Vejle

Birkesig Kalkværk

Rosmus St.
V. Reimer Andersen
Postadresse: Balle
Tlf. Rosmus 52 & 20

Martin Billeschou

Nørrebrogade 11 - 13 Tlf. 840
Vejle

Grand Hotel

Vejle

Bøje & Brøchner A/S

Vejle

M. GAMBORG

Nørrebrogade 6 Tlf. 3311
Vejle

Lind & Jørgensen I/S

Møller Jensensvej 2 A Tlf. 2470
Vejle

*Marsø
Støbegods*

**Grenaa
ny Tommerhandel**

N. POULSEN
Isenkram

Tlf. 2 Grenaa

D. Sandberg
Manufaktur

Grenaa Tlf. 101

Frederik Thykier
Trælasthandel

Grenaa Tlf. 24 & 25

REX ANDERSEN

Isenkramforretning

Tlf. 124 Grenaa

Centralvarme . Installation

Harald Sørensen

Søndergade 3 Grenaa Tlf. 175

MOTOR-LAGERET

Specialforretning
for Motorcykler

Mogensgade 1 Grenaa Tlf. 355

Hector

Østergade 3 Grenaa Tlf. 90

Grenaa Arbejdernes Fællesbageri
Aktieselskab
Tlf. 331

Ejnar Schmidt

Snedkerforretningen

Kannikegade 6 Tlf. 266
Grenaa

EDV. LEONARD

Konditori

»Bropalæ« Tlf. 22800
Aarhus

Skibshandler

S. P. Johansen

Havnegade 40 Aarhus

1/5 RANDERS KORN

Randers

Paradisgades Vaffelbageri og Kaffebær
AARHUS

RESTAURANT

MARITZA

AARHUS

Kjær & Trillingsgaard

STRANDVEJEN 52

AARHUS

Dalso Flaskegas Co.

BRABRAND - AARHUS

1/5 Ry Møbler

Ry . Telf. 192

H. E. Riisberg

Tlf. 26600 Ny Munkegade 40 b
Aarhus

Flagfabriken

Sv. A. Østergaard

Hejmdalsvej 11
Tlf. Aabyhøj 57180

Hans Bundgaard

Aarhus — Danmark

Daul Lehmann

Chartering - Forwarding

Steamshipagent

HERNING

Stort Udvalg i Broderi og Strømper

Søstrene Pedersen

Østergade 36 Tlf. 106 Herning

**Kugle-
lejer
Rulle-
lejer**

Otto Wistisen

Søndergade

Aarhus

HADSTEN MØLLE

M. Svendsen & Co.

Herning

Poul Krøjgaards Trikotagefabrik

Herning Tlf. 406 - 1985

Peter Simonsen's Eftf.
Mortensen & Lindum
Hjørring

Chr. Lauritzen & Co. Eftf.
Hjørring

HANS KAAS
Glas - Porcelæn - Køkkenudstyr
Hjørring

Andelsmejeriet
KATHRINELUND
Tlf. 51 Hjørring

Svenstrup's
Skomagasin & Læderhandel

Aktieselskabet
Handels- og Landbrugsbanken
i Hjørring

Sparekassen
for
Hjørring By og Omegn

I/S HJØRRING
HØJSPÆNDINGS-
VÆRK

A/S HJØRRING AUTOHANDEL

BRYGGERGADE 3
TELF. 1070 - 1071 - 1670 - 1671

Tømmerhandler **MØLLER LEE**
HJØRRING

Hjørring Møbel- og Madrasfabrik

HJØRRING AMTS
ANDELS SVINESLAGTERI

Automobilhuset
O. F. Andersen, Tlf. 400 - Hjørring - Tlf. 1501

Hjørring Jern- & Staalforretning A/S

Fa. Chr. H. Nielsen jun.
Hjørring

Bisquitfabriken »**OXFORD**«
HJØRRING

AKTIESELSKABET
HJØRRING DISKONTOBANK

Gribende mindehøjtidelighed ved Krusaa korsvej

Den 5. oktober 1944 — for nu 10 år siden — gik en transport af Frø-slev-fanger til koncentrationslejren Neuengamme. Blandt de ca. 200, transporten omfattede, var 141 af de danske grænsegendarmere, som den 19. september var blevet interneret af tyskerne. 38 af dem skulle ikke vende hjem igen. Til deres minde og til minde om rædslerne i den nazistiske koncentrationslejr rejstes mindemuren ved Krusaa korsvej, og her holdtes der den 5. oktober en gribende højtidelighed.

Der var mødt et meget stort antal mennesker, grænsebetjente og deres pårørende fra hele grænseområdet, kammerater til dem, der blev dernede, men som selv slap levende gennem rædslerne, de døde pårørende, chefen for toldgrænsekorpsset, oberst S. Ankjær, toldforvalterne Bahnsen og Schytt, fra Padborg og Haderslev, politimester Bjerre, Gråsten, og mange andre.

Man sang »Se nu stiger solen«, og derefter talte oberst Ankjær, der mindedes toldgrænsekorpssets smertelige tab under krigen, begyndende med de tre snigmyrdede gendarmere den 9. april i Padborg og de 38 døde i koncentrationslejren. Oberst Ankjær fremhævede, at en mindehøjtidelighed som denne har sin store betydning for toldgrænsekorpsset derved, at halvdelen af mandskabet er fornyet siden 1945,

og de nye medlemmer af korpset kan her få lejlighed til at stifte umiddelbart bekendtskab med en af de dyrebareste og smerteligste træk i korpsets historie.

Der blev endvidere talt af toldgrænsekorps-foreningens formand, grænse-overbetjent Schierning, Sønderborg, der mindedes den sorg, som dødsbudskabene fremkaldte langs grænsen, og det sammenhold, de medførte.

Man nedlagde derefter krans og blomsterbuketter, deriblandt signerede krans fra tolddepartementet og toldgrænsekorps-foreningen, og pastor Harritsøe, Bov, sluttede mindehøjtideligheden med en andagt.

Et smukt tilbud fra vore medarbejdere

Pigtråds medarbejdere, har gang på gang skaffet os i forbindelse med nødlidende kammerater, og det er på denne måde blevet muligt for os at yde disse en håndsrækning. Det har ofte krævet et stort forarbejde — som medarbejderne naturligvis har udført gratis. —

Det er sket, at vi har været ude for kritik, fordi vi lønner vore medarbejdere — og kritikken er kommet fra kanter, hvor vi mindst ventede det. Det er derfor en stor glæde for fonden at mærke, at medar-

Jaskum 57
bejderne holder af deres job — også af rent menneskelige grunde, og det har netop nu givet sig udslag i, at de samlet har tegnet sig for fadderskab nr. 2 a 75 kr. Samtidig har de lovet at forsøge på, at tegne fadderskaber til stævnet i 1955, og de er indgået på at give afkald på enhver form for godtgørelse.

Det er medarbejderne selv der er fremkommet med dette smukke tilbud. Det ville være udmærket, om tidligere fanger optog denne tanke, således at større eller mindre grupper samlet tegnede sig for 75.000 kr., der netop dækker omkostninger for hver deltager i stævnet.

H. KORNBECK.

»DACHAU KLUBBEN«

afholder stor efterårsfest, med aftenunderholdning og bal søndag den 31. oktober kl. 19,30 i »Borgernes Hus« Rosenborg-gade 1.

PROGRAM

Skuespiller ved Det kgl. Teater
POUL REICHARDT

Vor egen Beermann's ensemble,
opfører »Efterårs-Revuen 1954.«

Kammeraterne bedes reservere denne aften, og venligst bestille billet i god tid hos nedenstående.

Med hilsen bestyrelsen.

Holger Jensen, Tranevej 1, Taga 8623
Alfred Lind, Gl. Kongevej 31 V,
Vester 6763 v.
Sv. Busk Herl, Trollesgade 21,
Pa 3509 x
Ewald Pedersen, Ranizarsgade 62,
Nora 260 x

Den
lollandske
Landbostands
Sparekasse

Stiftet 1870

NAKSKOV

— læs det i
Berlingske

DANMARKS FØRENDE DAGBLAD